

İnkâr eden bir kafir, bütün kainatın ve mevcudatın hukuklarına tecavüz etmek suretiyle, hadsiz cinayetler işlemekte ve zulmün en büyüğünü yapmış olmaktadır. Bu kişinin ebedî cehennem ile cezalandırılması, ademe mahkum edilmemesinin hikmeti nedir?

Mutlak yokluk Allah'ın bütün isimlerine zıttır. Allah'ın hiçbir ismi mutlak yokluğa müsaade vermez, onu kabul etmez. Ahiretin inşa edilmesini zarurî kılan bütün isimler aynı zamanda mutlak yokluk mânasına da izin vermez.

Mesela, sonsuz hikmeti eserleri ile sabit olan Allah'ın, ahiret yurdunu kurmayıp insanları yokluk ve hiçlik kuyusuna atması **Hakîm** ismi ile bağdaşmaz. Yani **Hakîm** ismi ve Allah'ın sonsuz hikmeti ebedî bir hayatı iktiza eder. Allah ise hikmetsiz iş yapmaktan mukaddes ve münezzehtir.

Tabiri caiz ise, bir yatırımcı bütün sermaye ve birikimini vitrin ve numuneye yatırmaz. Büyük sermayesini, asıl işi için harcar, ama onu iyi tanıtacak ve reklamını yapacak bir vitrini de mükemmel olarak tanzim eder. Allah dünyayı ahiretin bir vitrini şeklinde tanzim ettiği için, dünyadaki bütün işler ahiretin hesabınadır ve ona göre tanzim edilmiştir. Öyle ise isim ve sıfatlar bu dünya vitrininde kâfi derecede tecelli ederken, ahirette ise kemaliyle tecelli edecektir. **Hakîm, Kerim, Rahim, Adl** isimlerine de bu nazarla bakarsak her şeyi hikmet, lütuf, şefkat ve adalet ile yaratan Allah'ın hikmeti, lütfu, şefkati ve adaleti ile ahirete işaret ediyor, diyebiliriz.

Mesela, beka duygusunu verip bu duyguyu tatmin edecek ahireti icat etmemek, Allah'ın sonsuz hikmeti ile bağdaşmaz. Öyle ise **Hakîm** ismi ahireti gerektirir denilebilir. Bu ölçüyü diğer bütün hikmet ve duygulara da tatbik edebiliriz. Gözü verip gözün göreceği manzaraları yaratmamak nasıl hikmetsizlik ise, gözün fena ve zevale mahkûm olması da aynı derecede hikmetsizlik olur. Hikmete uygun olan ise, gözün cennette ebedî manzaralara ebedî olarak seyretmesidir.

Eğer ahiret olmazsa dünyadaki bütün hikmetler abes olur, zira dünyadaki bütün hikmetlerin yönü ve yüzü ahiret âlemine çevrilmiş ona işaret ediyor. İstanbul'u gösteren levhanın bulunup da İstanbul'un olmaması ne kadar abes ise, dünyadaki her hikmetin ahirete levhalık ederken ahiretin olmaması, yani yaratılmaması bir abesiyettir. Allah'ın her bir ismi ahiretin varlığını iktiza ediyor.

Mesela, Allah'ın **Adl** ismi kâinattaki sonsuz adâlet tecellisi ile hem Allah'ın varlığını isbat eder, hem de âhiretin vücudunu iktiza eder. Zira bu dünyada mazlum hakkını almadan, zâlim de cezasını çekmeden göçüp gidiyorlar. Hâlbuki nihayetsiz adâlet bu haksızlığa müsaade etmez, demek bunların hesabının görüleceği başka bir diyar

vardır. Yani Allah'ın sonsuz adâleti ahiretsiz olmaz.

Yine Allah'ın **Rahman** ve **Rahim** isimleri cennet ve cehennemın varlıklarını iktiza ediyor. Zira insanların ve diğér mahlûkların ebedî olarak yokluk kuyusuna atılması Allah'ın sonsuz şefkat ve merhameti ile bağdaşmaz.

Bazı isimlerin ahireti iktiza etmesi dolaylı ve üstü kapalı olduğu için, kuvvetli bir tefekkür ve dikkatli bir nazarla bakmak gerekiyor. Mânalar bir örgü gibi zincirleme gittiği için onu takip etmekle neticeye varılır.

Bir şeyi bir maksad için yaratıp o maksada erişmeden o şeyi yok etmek israf olur. Allah hikmetsiz iş yapmaktan ve israf etmekten münezzehtir.

Mesela, bitki ve hayvanların maddî kalıpları toprak olmuş olsa bile, o kalıpları teşkil eden zerrelere yok olmuyorlar. Onlarda bir şekilde ebedî hayata mazhar olacaklar bunu iktisad ve hikmet-i İlahî iktiza eder.

Bir askeri doyurmak için yüz tonluk kazan ve milyarlarca liralık harcamalar yapılsa bu hikmete ve iktisada zıt olur. Bir asker için bu kadar yatırım yapılmaz. Şayet yapılmışsa bundan bir ordunun teşekkül ettirileceği anlaşılır. Aynı şekilde Allah dünyada her varlığa nice hikmetler takmış. Bu hikmetlerin asıl gayesi ahirete karine ve işaret olmak içindir. Yoksa kısa ve anlık dünya hayatına bu kadar masraf yapıp yokluk kuyusuna atılsa büyük bir hikmetsizlik ve israf olacağı gibi, inayet ve kerem ile de asla bağdaşmaz.

Hülasa, hikmet, adalet, lütuf ve şefkat ahiretin vücudunu kat'î olarak iktiza ederler. Dünyada tecelli eden hikmet, adalet ve şefkat hakiki olan hikmet, adalet ve şefkatin yüz cüz'ünden bir cüz'üdür. Yani bir numune ve zayıf bir tecellidir. Her isim kemaliyle ve ebedî olarak ahirette tecelli edecektir.

"Üçüncüsü: O kâfir, ya ademe gidecektir veya daimî bir azap içinde mevcut kalacaktır. Vücudun -velev Cehennemde olsun- ademden daha hayırlı olduğu vicdanî bir hükümdür. Zira adem, şerr-i mahz olduğu gibi, bütün musibet ve mâsiyetlerin de merciidir. Vücut ise, velev Cehennem de olsa, hayr-ı mahzdır. Maahaza, kâfirin meskeni Cehennemdir ve ebedî olarak orada kalacaktır."([İşârâtü'l-İ'câz, Bakara Sûresi, 7. Ayet Tefsiri](#))

Mutlak hayır olan vücut, mutlak şer olan ademe ebediyen galiptir. Bu yüzden cehennem de olsa vücut, ademe tercih edilmiştir.